

Analizë e shkurtër e ndryshimeve në ligjet për arsimin fillor dhe të mesëm dhe pajtueshmërinë e tyre me direktivat e BE-së për mosdiskriminim

Autore:
Tona Kareva Taleska

Shkup, Qershor 2025

Kjo analizë paraqet dhe vlerëson ndryshimet e fundit në ligjet për arsimin fillor dhe të mesëm në Republikën e Maqedonisë së Veriut dhe pajtueshmërinë e tyre me direktivat e BE-së për mosdiskriminim. Bazuar në mangësitë e identifikuar, analiza bën rekomandime specifike për të përfshirur kuadrin ligjor shtetëror me standardet evropiane, në mënyrë që të përforcohen mekanizmat kundër diskriminimit dhe të sigurohet arsim gjithëpërfshirës dhe i barabartë për të gjithë nxënësit.

Hyrja dhe konteksti

Gjatë vitit 2025, Kuvendi i Republikës së Maqedonisë së Veriut ka miratuar disa ndryshime në Ligjin për arsim fillor dhe Ligjin për arsim të mesëm, të cilat kanë shkaktuar reagime të konsiderueshme nga sektori civil¹, pasi me këto ndryshime fshihen bazat e diskriminimit - gjinia, identiteti gjinor dhe orientimi seksual, referenca ndaj Ligjit për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi, si dhe temat e shëndetit seksual e riprodhues dhe ato të barazisë gjinore dhe rinia mbetet pa qasje në edukimin shëndetësor të bazuar në prova. Këto ndryshime u miratuan në një procedurë të shkurtuar, pa debat të duhur publik dhe pa përfshirjen e publikut ekspert. Kritikta kryesore i referohet faktit se ndryshimet në fjalë relativizojnë mekanizmat ekzistues për mbrojtjen nga diskriminimi dhe dhuna, minojnë gjithëpërfshirjen e arsimit, dhe kështu shkelin të drejtat kushtetuese për qasje të barabartë në arsim për të gjithë, të drejtën për trajtim të barabartë dhe ndalimin e diskriminimit.²

Ndryshimet paraqesin një largim nga agjenda evropiane – domethënë, një largim nga standardet dhe parimet e vendosura tashmë si pjesë përbërëse e Kushtetutës së Republikës së Maqedonisë së Veriut, Ligjit për Parandalim dhe Mbrojtje nga Diskriminimi, si dhe në dokumentet përkatëse ndërkombëtare, duke përfshirë Objektivat për zhvillim të qëndrueshëm të Kombeve të Bashkuara. Për më tepër, këto ndryshime janë në kundërshtim me direktivat e mëposhtme të Bashkimit Evropian: Direktiva 2000/78/KE, Direktiva 2004/113/KE dhe Direktiva 2006/54/KE.

Diskriminim paraqet çdo lloj dallimi, përjashtimi, kufizimi ose dhënie e përparësisë që bazohet në një bazë diskriminuese (si raca, ngjyra e lëkurës, origjina, përkatësia kombëtare ose etnike, seksi, gjinia, orientimi seksual, identiteti gjinor, përkatësia në një grup të marginalizuar, gjuha, shtetësia, origjina sociale, arsimi, feja ose besimi fetar, besimi politik, lloj besimi tjetër, aftësia e kufizuar, mosha, statusi familjar ose martesor, statusi i pasurisë, gjendja shëndetësore,

1 Rrjeti për Mbrojtjen nga Diskriminimi (MZD), "Kërkesë për tërheqjen e menjëhershme të ndryshimeve në ligjet për arsimin fillor dhe të mesëm", (Барање за итно повлекување на измените на законите за основно и средно образование) 2024. Gjendet në: <https://mhc.org.mk/news/mrezhata-za-zashtita-od-diskriminacija-bara-itno-da-se-povlech-at-zakonskite-izmeni-za-osnovno-i-sredno-obrazovanie/>

Rrjeti për Mbrojtjen nga Diskriminimi (RRMD), «Reagim publik: Shëndeti, mbrojtja nga dhuna dhe diskriminimi i të rinjve nuk janë prioritet për Qeverinë dhe shumicën e deputetëve», (Јавна реакција: Здравјето, заштитата од насилство и дискриминација на младите не се приоритет за Владата и мнозинство на пратеници) 2025. Gjendet në: <https://mzd.mk/mk/vesti/reakcija/>

Rrjeti për Mbrojtjen nga Diskriminimi (RRMD), "Dhuna, diskriminimi dhe injoranca në arsimin formal janë «normaliteti» i ri i promovuar nga Qeveria, Parlamenti dhe Presidentja e shtetit", („Насилството, дискриминацијата и незнаењето во формалното образование се новото „нормално“ што го промовираат Владата, Парламентот и Претседателката на државата), 2025. Gjendet në: <https://mzd.mk/mk/vesti/reakcija/>

Koalicioni Margini, 02.04.2025, postim në Facebook. Gjendet në: <https://www.facebook.com/CoalitionMargins/posts/pfbid02VrTmNpwTXCEG7K9yhofX7XTff1juVRdd5hh793VB6PVdyoJkKqUN4BcQjzbe1tl>

2 Rrjeti për Mbrojtjen nga Diskriminimi (RRMD) dhe Platforma për Barazi Gjinore, «Thirrje Presidentes të Republikës së Maqedonisë së Veriut për mosnënshkrimin e dekreteve për ndryshimet në arsim», („Повик до претседателката на РСМ за непотпишување на указите за измените во образованието) 2025. Gjendet në: <https://mhc.org.mk/news/povik-do-pretседателката-na-rsm-gordana-siljanovska-davkova-za-nepotpishuvanje-na-ukazite-za-shtetni-zakonski-izmeni-vo-obrazovaniето-i-dosledno-sproveduvanje-na-zalozhbite-za-rodova-ednakvost/>

prona personale dhe statusi shoqëror ose çdo bazë tjetër), me veprim ose mosveprim, që kanë për qëllim ose rezultat të parandalojnë, kufizojnë, njohin, gëzojnë ose ushtrojnë të drejtat dhe liritë e një personi ose grupi të caktuar në baza të barabarta me të tjerët.³ Kjo mbulon të gjitha format e diskriminimit, duke përfshirë pamundësimin e përshtatjes së duhur dhe pamundësimin e qasjes dhe disponueshmërisë së infrastrukturës, mallrave dhe shërbimeve. Ligji për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi zbatohet nga të gjitha organet shtetërore, organet e njësisë të vetëqeverisjes vendore, personat juridikë me autorizim publik dhe të gjithë personat e tjerë juridikë dhe fizikë në fusha të ndryshme, duke përfshirë fushën e arsimit. Institucionet kryesore të ngarkuara me parandalimin dhe mbrojtjen nga diskriminimi janë Komisioni për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi dhe Avokati i Popullit.

Në Maqedoni, baza më e zakonshme për diskriminim është përkatësia kombëtare ose etnike, prona personale dhe statusi shoqëror, gjinia, identiteti gjinor, orientimi seksual, besimi politik, pengesat në zhvillim etj. Shumica e akteve diskriminuese të evidentuara kanë ndodhur në sektorin publik, veçanërisht në fushën e punësimit, arsimit dhe qasjes në shërbimet publike, por ka pasur edhe një rritje të rasteve në sektorin privat dhe hapësirën online.⁴

Ndërkohë, sistemi arsimor maqedonas përballet me sfida serioze në sigurimin e gjithëpërfshirjes dhe trajtimit të barabartë të nxënësve dhe studentëve. Në një sondazh të kryer nga Forumi Arsimor Rinor (MOF) në vitin 2020, u zbulua se diskriminimi ekziston në të gjitha nivelet – nga ai fillor dhe i mesëm, deri në arsimin e lartë. Ai manifestohet përmes stereotipeve, qasjes së vështirë në arsim ose pritshmërive më të ulëta për nxënësit që u përkasin grupeve të marginalizuara. Studentët në institucionet e arsimit të lartë në Maqedoninë e Veriut shpesh përballen me diskriminim për shkak të përkatësisë etnike, identitetit gjinor dhe orientimit seksual. Këto gjetje tregojnë se ekzistojnë sfida sistematike në krijimin e një mjedisi arsimor gjithëpërfshirës dhe theksojnë nevojën për një qasje gjithëpërfshirëse në promovimin e barazisë dhe mbrojtjes efektive kundër diskriminimit në të gjitha nivelet e arsimit.⁵

Nxënësit LGBTIQ+ në Maqedoninë e Veriut shpesh janë të ekspozuar ndaj diskriminimit, dhunës verbale dhe fizike në institucionet arsimore. Dhuna shpesh është sistematike dhe shkollat rrallë ofrojnë një përgjigje ose mbështetje të përshtatshme, gjë që kontribuon në marginalizimin e mëtejshëm dhe pasoja psikologjike te këta nxënës.⁶ Dhuna është normalizuar dhe rastet e ngacmimeve, dhunës seksuale dhe ngacmimeve të kryera nga të miturit po bëhen më të shpeshta – si në shkolla ashtu edhe në hapësira publike. Të rinjtë e moshës 15 deri në 18 vjeç janë veçanërisht të ekspozuar ndaj këtyre formave të dhunës dhe studentët LGBTI ngacmohen deri në katër herë më shpesh sesa bashkëmoshatarët e tyre heteroseksualë. Për më tepër, 15-vjeçarët me orientim homoseksual ose biseksual vuajnë dy ose më shumë herë më shpesh sesa bashkëmoshatarët e tyre heteroseksualë, shpesh me simptoma të theksuar psikosomatikë (74%), ndjenja trishtimi dhe mungese shprese (47%), ose me mendime serioze vetëvrasëse (30%).⁷

Ndryshimet kryesore të ligjeve dhe pasojat e mundshme

Në janar 2025, Kuvendi miratoi ndryshime në Ligjin për arsim fillor, me çka u hoqën disa nga bazat për diskriminim, përkatësisht gjinia, identiteti gjinor dhe orientimi seksual. Për më tepër, në lidhje me këtë temë, në nenin 6, u shtua paragrafi 8, i cili i referohet ndalimit të diskriminimit dhe ndarjes fizike të nxënësve për arsye diskriminuese gjatë regjistrimit dhe formimit të klasave në shkollat fillore pa një qëllim të ligjshëm ose objektivisht të justifikuar, në përputhje me Ligjin për Parandalim dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi. Në këto ndryshime merret për referim Ligji për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi, përdoren termat barazi gjinore, si dhe shëndeti seksual dhe riprodhues.⁸

Me ndryshimet në prill 2025, Kuvendi solli disa ndryshime, më saktë neni 16 paragrafi 8, ku përmendet Ligji për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi, ndryshohet duke iu referuar Kushtetutës së Republikës së Maqedonisë së Veriut. Veç kësaj, në nenin 48, termi shëndet seksual dhe riprodhues fshihet dhe termi barazi gjinore zëvendësohet me barazi ndërmjet sekseve. Kjo në të vërtetë nënkupton ndryshimin e dispozitave të cilat i detyronin shkollat të kryejnë

3 Ligji për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi, "Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut", nr. 258/2020

4 Komisioni për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi (2024). Raporti vjetor për punën e Komisionit për vitin 2024. Shkup: KPMD Gjendet në: <https://kszd.mk>

5 Forumi Arsimor Rinor (MOF), "Diskriminimi ndaj të rinjve në arsimin e lartë", (Дискриминација врз млади во високото образование) 2020. Gjendet në: <https://mof.mk/diskriminacija-vo-visoko-obrazovanie/>

6 ERA – LGBTI Equal Rights Association for Western Balkans and Turkey, "LGBTI Youth in the Western Balkans: Mapping the Socio-Economic Situation and Needs", 2020. Gjendet në: https://www.lgbti-era.org/sites/default/files/pdfdocs/era_youth_report_2020_final.pdf

7 HERA – Shoqatë për edukim shëndetësor dhe hulumtim, "Hulumtim mbi dhunën me bazë gjinore ndaj të rinjve dhe fëmijëve në Maqedoninë e Veriut", (Истражување за родово базирано насилство врз младите и децата во Северна Македонија) 2023. Në dispozicion në: <https://hera.org.mk/wp-content/uploads/2023/03/Analiza-za-rodovo-nasilstvo-vrz-deca-i-mladi.pdf>

8 Ligji për ndryshimin e Ligjit për arsimin fillor ("Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut", nr. 3/2025)

aktivitete për të promovuar barazinë gjinore, për t'u mbrojtur nga dhuna e bashkëmoshatarëve dhe familjes dhe për të futur edukim gjithëpërfshirës seksual.⁹ Për më tepër, shtohet një opsion që lejon prindërit të kërkojnë që fëmijët e tyre të përjashtohen nga përmbajtje të caktuara mësimore, pa kritere ose procedura të qarta për ta bërë këtë. Një qasje e tillë lë mundësinë e qasjes selektive në njohuri, e cila prek drejtpërdrejt temat që lidhen me të drejtat e njeriut, edukimin shëndetësor, barazinë dhe diversitetin. Në të njëjtën kohë, kompetencat e shkollave dhe edukatorëve për njohjen dhe veprimin në rastet e diskriminimit dhe dhunës janë të kufizuara.¹⁰

Me Ligjin për ndryshim dhe plotësim të Ligjit për arsimin e mesëm nuk njihet diskriminimi si formë e dhunës dhe, përveç dhunës fizike, nuk njihet dhuna emocionale, psikologjike dhe seksuale. Ligji nuk propozon masa për promovimin e shëndetit seksual dhe riprodhues të të rinjve, pavarësisht të dhënave dërmuese. Përveç kësaj, shkaqet e diskriminimit nuk janë zgjeruar, në përputhje me Ligjin për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi, dhe duke marrë parasysh nevojën e harmonizimit të legjislacionit me Ligjin për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi.¹¹

Kuadri ligjor i BE-së

Këto ndryshime duhet të analizohen në kontekstin e integritetit evropian të vendit, veçanërisht duke pasur parasysh detyrimet që rrjedhin nga e drejta e Bashkimit Evropian.

Si vend kandidat për anëtarësim në BE, Republika e Maqedonisë së Veriut është e detyruar të përafrojë legjislacionin e saj me direktivat e Bashkimit Evropian, ndër të cilat direktivat kryesore janë ato për mosdiskriminim dhe trajtim të barabartë, Direktiva 2000/43/KE për trajtim të barabartë pavarësisht nga origjina racore ose etnike dhe Direktiva 2000/78/KE që rregullon trajtimin e barabartë në lidhje me punësimin dhe profesionin janë ndër instrumentet themelore të BE-së për mbrojtjen nga diskriminimi.¹² Megjithatë këto direktiva nuk rregullojnë zyrtarisht fushën e arsimit formal, parimet e tyre – trajtimi i barabartë, mosdiskriminimi dhe qasja e barabartë – zbatohen edhe për institucionet arsimore, pasi ato janë subjekte publike ose private që ofrojnë shërbime dhe formësojnë integritetin shoqëror. Praktika evropiane, duke përfshirë edhe praktikën gjyqësore të Gjykatës së Drejtësisë të Bashkimit Evropian, konfirmon se parimi i mosdiskriminimit ka efekt horizontal edhe në fusha të tjera, siç është arsimi, kur ato lidhen me qasjen e barabartë në burime, mundësi dhe shërbime.¹³

Në kontekstin e harmonizimit me kornizën ligjore evropiane, përveç të lartpërmendurave, veçanërisht të rëndësishme janë edhe instrumentet që sigurojnë qasje të barabartë në arsim pa diskriminim. Neni 14 i Kartës së të Drejtave Themelore të Bashkimit Evropian garanton se “çdokush ka të drejtë në arsim dhe qasje në trajnim profesional dhe të vazhdueshëm”, i cili përcakton detyrimin e shteteve anëtare (dhe vendeve candidate) për të siguruar një sistem arsimor gjithëpërfshirës që është i qasshëm për të gjithë.¹⁴ Në të njëjtën kohë, neni 21 i Kartës së të Drejtave Themelore të Bashkimit Evropian ndalon në mënyrë eksplicite diskriminimin në çfarëdoq bazë, duke përfshirë seksin, racën, etninë dhe fenë. Ky nen zbatohet horizontalisht për të gjitha fushat e prekura nga e drejta e BE-së, përfshirë arsimin, në rastet kur ekziston një lidhje me të drejtat dhe detyrat që rrjedhin nga e drejta evropiane.

Shtylla Evropiane e të Drejtave Sociale, e miratuar nga Komisioni Evropian, Parlamenti Evropian dhe Këshilli, e konfirmon këtë përmes Parimit 1, sipas të cilit “çdo individ ka të drejtë për arsimim, trajnim dhe mësim cilësor dhe gjithëpërfshirës gjatë gjithë jetës”.¹⁵

9 Rrjeti për Mbrojtjen nga Diskriminimi (MZD). (11 prill 2025), “ Dhuna, diskriminimi dhe injoranca në arsimin formal janë ‘normaliteti’ i ri i promovuar nga Qeveria, Parlamenti dhe Presidentja e vendit ”, (Насилството, дискриминацијата и незнаењето во формалното образование се новото „нормално“ што го промовираат Владата, Парламентот и Претседателката на државата) 2025. Gjendet në: <https://mzd.mk/mk/vesti/reakcija-2/>

10 Ligji për ndryshimin e Ligjit për arsimin fillor (“Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut”, nr. 3/2025)

11 Ligji për ndryshimin e Ligjit për arsimin fillor (“Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut”, nr. 3/2025)

12 Direktiva 2000/43/KE – Council Directive 2000/43/EC of 29 June 2000 implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin, Council of the European Union 29 qershor 2000. Gjendet në: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/MK/TXT/?uri=CELEX:32000L0043>

Direktiva 2000/78/KE – Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation, Council of the European Union, datë 27 nëntor 2000. Gjendet në: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/MK/TXT/?uri=CELEX:32000L0078>

13 Court of Justice of the European Union. (2018). Case C-414/16, Egenberger, ECLI:EU:C:2018:257. Gjendet në: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-414/16>
Court of Justice of the European Union. (2020). Case C-507/18, NH v Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI – Rete Lenford, ECLI:EU:C:2020:289. Gjendet në: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-507/18>

14 Karta e të Drejtave Themelore të Bashkimit Evropian, Neni 14 – E drejta për arsim

Charter of Fundamental Rights of the European Union, Article 14 – Right to education, Official Journal of the European Communities, 2000/C 364/01. Gjendet në: <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/14-right-education>

15 Shtylla Evropiane e të Drejtave Sociale, Parimi 1 – Arsimi, trajnimi dhe të mësuarit gjatë gjithë jetës

European Pillar of Social Rights, Principle 1 – Education, training and lifelong learning, European Commission, 2017. Gjendet në: <https://epr-flashcards.eurohealthnet.eu/principle-1/>

Për më tepër, Objektivi 4 për zhvillim të qëndrueshëm (SDG 4) i Agjendës 2030 të Kombeve të Bashkuara bën thirrje për “sigurimin e arsimit cilësor gjithëpërfshirës dhe të barabartë dhe promovimin e mundësive të nxënies për të gjithë”, i cili është një standard global i pranuar gjithashtu nga BE¹⁶. Në të njëjtin kontekst, Objektivi 5 (SDG 5) promovon barazinë gjinore dhe fuqizimin e të gjitha grave dhe vajzave, duke futur parimin e mosdiskriminimit në të gjitha sferat, përfshirë arsimin¹⁷.

Është gjithashtu e rëndësishme të theksohet neni 14 i Konventës së Stambollit¹⁸, i cili thekson të drejtën për qasje në arsim dhe parandalimin e diskriminimit në bazë të gjinisë, me çka përforcohet detyrimi për arsim të ndjeshëm gjinor dhe gjithëpërfshirës si pjesë e politikave dhe legjislacionit shtetëror.

Analizë e pajtueshmërisë dhe implikimet negative

Ligji për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi¹⁹ është tashmë në përputhje me direktivat e mëposhtme të Parlamentit Evropian dhe Këshillit: Direktiva e Këshillit 2000/78/KE, datë 27 nëntor 2000, për krijimin e një kuadri të përgjithshëm për trajtimin e barabartë në punësim dhe profesion; Direktiva e Këshillit 2004/113/KE, datë 13 dhjetor 2004 për zbatimin e parimit të trajtimit të barabartë ndërmjet burrave dhe grave në qasjen dhe furnizimin me mallra dhe shërbime; dhe Direktiva 2006/54/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, datë 5 korrik 2006 për zbatimin e parimit të mundësive të barabarta dhe trajtimit të barabartë të burrave dhe grave në çështjet e punësimit dhe profesionit.²⁰

Përrjashtimi i këtyre kategorive të mbrojtura nga kuadri ligjor do të rezultojë në mungesë të masave për parandalimin e dhunës dhe ngacmimit, duke dërguar një mesazh se përrjashtimi dhe shtypja e këtyre grupeve në shoqëri nuk ndëshkohet dhe në një farë mase inkurajohet. Duke hequr detyrimet për edukimin mbi barazinë gjinore, sjelljen jo të dhunshme dhe edukimin seksual, shteti po tërhiqet nga roli i tij kryesor në promovimin e tolerancës, mirëkuptimit dhe mundësive të barabarta. Heqja e mekanizmave për njohjen dhe raportimin e diskriminimit, veçanërisht në situatat kur nxënësit preken drejtpërdrejt, është një hap serioz prapa dhe ul ndjeshëm nivelin e mbrojtjes që pritet nga një shoqëri demokratike.

Për më tepër, mundësia e ndërhyrjes prindërore në kurrikulë pa një bazë të justifikueshme krijon rrezikun e selektivitetit, diskriminimit dhe ndikimit ideologjik në sistemin arsimor. Shqetësim i veçantë është devijimi nga neni 14 i Konventës së Stambollit, i cili i detyron qartazi shtetet të ofrojnë arsim që promovon barazinë gjinore, eliminon stereotipet gjinore dhe inkurajon sjellje jo të dhunshme. Në vend të zbatimit të këtij detyrimi, shteti me këto ndryshime dobëson kapacitetin e shkollave për t'u marrë me dhunën me bazë gjinore, për të njohur diskriminimin dhe për të zhvilluar mendimin kritik tek të rinjtë, si dhe për të promovuar pranimin dhe barazinë e të gjithë të rinjve.

Ndryshimet në Ligjin për arsimin e mesëm nuk e njohin diskriminimin si formë të dhunës, dhe përveç dhunës fizike, ato injorojnë dhunën emocionale, psikologjike dhe seksuale. Gjithashtu mungojnë masa për promovimin e shëndetit seksual dhe riprodhues të të rinjve, pavarësisht nga të dhënat alarmante.²¹ Gjithashtu, bazat për diskriminim nuk janë zgjeruar në përputhje me Ligjin për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi, gjë që është e nevojshme për harmonizimin e legjislacionit me Ligjin, por edhe me direktivat evropiane.

16 OZHQ 4 – Arsimit cilësor

United Nations Sustainable Development Goal 4 – Quality Education, United Nations, 2015. Gjetet në: <https://sdgs.un.org/goals/goal4>

17 OZHQ 5 – Barazia Gjinore

United Nations Sustainable Development Goal 5 – Gender Equality, United Nations, 2015. Gjetet në: <https://sdgs.un.org/goals/goal5>

18 Konventa e Stambollit – Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, Council of Europe 11 maj 2011. Gjetet në: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention>

19 Ligji për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi, “Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut”, nr. 258/2020

20 Direktiva 2000/78/KE – Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation, Council of the European Union, datë 27 nëntor 2000. Gjetet në: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/MK/TXT/?uri=CELEX:32000L0078>

Direktiva 2004/113/KE – Council Directive 2004/113/EC of 13 December 2004 implementing the principle of equal treatment between men and women in the access to and supply of goods and services, Council of the European Union, Këshilli i Bashkimit Evropian, 13 dhjetor 2004. Gjetet në: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/MK/TXT/?uri=CELEX:32004L0113>

Direktiva 2006/54/KE – Directive 2006/54/EC of the European Parliament and of the Council of 5 July 2006 on the implementation of the principle of equal opportunities and equal treatment of men and women in matters of employment and occupation, European Parliament and Council, 5 korrik 2006. Gjetet në: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/MK/TXT/?uri=CELEX:32006L0054>

21 HERA – Health Education and Research Association, 2021. Shëndeti seksual dhe riprodhues i të rinjve: nevojat dhe qasja në informacion dhe shërbime. (Младите и сексуалното и репродуктивно здравје: потреби и пристап до информации и услуги) Gjetet në: <https://hera.org.mk/mladite-i-srz/>

Përfundime dhe rekomandime

Pasojat e këtyre ndryshimeve mund të jenë afatgjata. Lihet hapësirë për diskriminim dhe segregim të institucionalizuar, veçanërisht ndaj nxënësve nga kategoritë e cenueshme – përfshirë fëmijët me aftësi të kufizuara, të rinjtë LGBTI+ dhe ata që vijnë nga familje të varfra dhe të marginalizuara shoqërore. Kështu, shteti rrezikon të krijojë një sistem arsimor që nuk ofron trajtim të barabartë, por e normalizon përjashtimin.

Nga perspektiva e integritetit evropian, Kjo prapambetje në procesin e harmonizimit me të drejtën e BE-së në fushën e arsimit larohet mund të interpretohet si largim nga vlerat themelore të BE-së. Ndryshimet kërkojnë rishikim të menjëherëshëm, pajtueshmëri me Ligjin për Parandalimin dhe Mbrojtjen dhe Diskriminimin dhe dokumentet ndërkombëtare.

Për të siguruar pajtueshmërinë me direktivat e BE-së për mosdiskriminim, arsim gjithëpërfshirës dhe të barabartë, është e nevojshme të rikthehen programet e arsimit për barazi, duke përfshirë të gjitha bazat për diskriminim të parashikuara në Ligjin për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi, mbështetjen e plotë për trajnimin e mësuesve për punën me diversitet dhe monitorimin dhe sanksionimin e qëndrueshëm të praktikave diskriminuese në shkolla. Përfshirja aktive e ekspertëve, sektorit civil dhe vetë nxënësve në krijimin dhe zbatimin e politikave arsimore është kyç për ndërtimin e një sistemi arsimor gjithëpërfshirës dhe të drejtë. Ky proces duhet të zhvillohet përmes konsultimeve të hapura dhe transparente, jo përmes procedurave të shkurtuara dhe pa debat publik, siç ishte rasti me ndryshimet e fundit.

Bibliografi

- Ligji për ndryshimin e Ligjit për arsimin fillor ("Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut", nr. 3/2025, 45/2025) dhe Ligji për ndryshimin e Ligjit për arsimin e mesëm ("Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut", nr. 78/2025)
- Karta e të Drejtave Themelore të Bashkimit Evropian, Neni 14 – E drejta për arsim
Charter of Fundamental Rights of the European Union, Article 14 – Right to education, Official Journal of the European Communities, 2000/C 364/01. Gjendet në: <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/14-right-education>
- Shtylla Evropiane e të Drejtave Sociale, Parimi 1 – Arsimi, trajnimi dhe të mësuarit gjatë gjithë jetës
European Pillar of Social Rights, Principle 1 – Education, training and lifelong learning, European Commission, 2017. Evropian, 2017. Gjendet në: <https://epsr-flashcards.eurohealthnet.eu/principle-1/>
- OZHQ 4 – Edukimi cilësor, Objektivi 4 i zhvillimit të qëndrueshëm i Kombeve të Bashkuara – Quality Education, United Nations, 2015. Gjendet në: <https://sdgs.un.org/goals/goal4>
- OZHQ 5 – Barazia Gjinore, Objektivi 5 i zhvillimit të qëndrueshëm të Kombeve të Bashkuara – Barazia Gjinore, Kombet e Bashkuara, 2015. Gjendet në: <https://sdgs.un.org/goals/goal5>
- Konventa e Stambollit – Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, Council of Europe, 11 maj 2011. Gjendet në: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention>
- Ligji për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi, "Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut", nr. 258/2020
- Direktiva 2000/78/KE – Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation, Council of the European Union,, datë 27 nëntor 2000. Gjendet në: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/MK/TXT/?uri=CELEX:32000L0078>
- Direktiva 2004/113/KE – Council Directive 2004/113/EC of 13 December 2004 implementing the principle of equal treatment between men and women in the access to and supply of goods and services, Council of the European Union,, 13 dhjetor 2004. Gjendet në: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/MK/TXT/?uri=CELEX:32004L0113>
- Direktiva 2006/54/KE – Directive 2006/54/EC of the European Parliament and of the Council of 5 July 2006 on the implementation of the principle of equal opportunities and equal treatment of men and women in matters of employment and occupation, European Parliament and Council, 5 korrik 2006. Gjendet në: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/MK/TXT/?uri=CELEX:32006L0054>
- Direktiva 2000/43/EC – Council Directive 2000/43/EC of 29 June 2000 implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin, Council of the European Union 29 qershor 2000. Gjendet në: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/MK/TXT/?uri=CELEX:32000L0043>
- Komisioni për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi (2024). Raporti vjetor për punën e Komisionit për vitin 2024. Shkup: KPMD Gjendet në: <https://kszd.mk>

- Forumi Arsimor Rinor (MOF), “Diskriminimi ndaj të rinjve në arsimin e lartë”, 2020. Gjendet në: <https://mof.mk/diskriminacija-vo-vi-soko-obrazovanie/>
- ERA – LGBTI Equal Rights Association for Western Balkans and Turkey, “LGBTI Youth in the Western Balkans: Mapping the Socio-Economic Situation and Needs”, 2020. Gjendet në: https://www.lgbti-era.org/sites/default/files/pdfdocs/era_youth_report_2020_final.pdf
- HERA – Shoqata për edukim shëndetësor dhe hulumtim, “Hulumtim mbi dhunën me bazë gjinore ndaj të rinjve dhe fëmijëve në Maqedoninë e Veriut”, 2023. Gjendet në: <https://hera.org.mk/wp-content/uploads/2023/03/Analiza-za-rodovo-nasilstvo-vrz-de-ca-i-mladi.pdf>
- Gjykata e Drejtësisë e Bashkimit Evropian. (2018). Rasti C-414/16, Egenberger, ECLI:EU:C:2018:257. Gjendet në: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-414/16>
- Gjykata e Drejtësisë e Bashkimit Evropian. (2020). Rasti C-507/18, NH v Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI – Rete Lenford, ECLI:EU:C:2020:289. Gjendet në: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-507/18>
- Rrjeti për Mbrojtjen nga Diskriminimi (MZD), “Kërkesë për tërheqjen e menjëhershme të ndryshimeve në ligjet për arsimin fillor dhe të mesëm”, (Барање за итно повлекување на измените на законите за основно и средно образование) 2024. Gjendet në: <https://mhc.org.mk/news/mrezhata-za-zashtita-od-diskriminacija-bara-itno-da-se-povlechat-zakonskite-izmeni-za-osnovno-i-sredno-obrazovanie/>
- Rrjeti për Mbrojtjen nga Diskriminimi (NZM), “Reagim publik: Shëndeti, mbrojtja nga dhuna dhe diskriminimi i të rinjve nuk janë prioritet për Qeverinë dhe shumicën e deputetëve”, (Јавна реакција: Здравјето, заштитата од насилство и дискриминација на младите не се приоритет за Владата и мнозинство на пратеници) 2025. Gjendet në: <https://mzd.mk/mk/vesti/reakcija/>
- Rrjeti për Mbrojtjen nga Diskriminimi (NZM), “Dhuna, diskriminimi dhe injoranca në arsimin formal janë ‘normaliteti’ i ri i promovuar nga Qeveria, Parlamenti dhe Presidenti i vendit”, (Насилството, дискриминацијата и незнаењето во формалното образование се новото „нормално“ што го промовираат Владата, Парламентот и Претседателката на државата) 2025. Gjendet në: <https://mzd.mk/mk/vesti/reakcija-2/>
- Koalicioni Margini, 02.04.2025, postimi në Facebook. Gjendet në: <https://www.facebook.com/CoalitionMargins/posts/pfbid02VrTmN-pwTXCEG7K9yhofX7XTff1juJVRdd5hh793VB6PVDyoyKKqUN4BcQjtzbe1tl>
- Rrjeti për Mbrojtjen nga Diskriminimi (RRMD) dhe Platforma për Barazi Gjinore, “Thirrje Presidentes të Republikës së Maqedonisë së Veriut për mosnënshkrimin e dekreteve për ndryshime në arsim”, (Повик до претседателката на РСМ за непотпишување на указите за измените во образованието) 2025. Gjendet në: <https://mhc.org.mk/news/povik-do-pretседателката-na-rsm-gordana-siljanovska-davkova-za-nepotpishuvanje-na-ukazite-za-shtetni-zakonski-izmeni-vo-obrazovaniето-i-dosledno-sproveduvanje-na-zalozhbite-za-rodova-ednakvost/>

